

Đây là lần đầu tiên nhân dân lao động được thực hiện quyền làm chủ của mình, tự mình bầu ra những người xứng đáng đại diện cho quyền lợi của mình vào hội đồng nhân dân các cấp.

Ở địa phương trong ngày bầu cử cũng gặp những khó khăn nhất định do bọn cường hào và đảng phái đối lập tìm mọi cách gây rối. Tên Nguyễn Xuân Trường được chúng ủng hộ đã ngang nhiên ra ứng cử, nhưng cuối cùng đã thất bại.

Cuộc bầu cử Hội đồng nhân dân xã vẫn đảm bảo quyền làm chủ của nhân dân lao động, chúng ta đã bầu được Hội đồng nhân dân thực sự của dân, do dân và vì dân.

2. Xây dựng, củng cố hậu phương, chuẩn bị chống địch lấn chiếm (19-12-1946 đến 5-1950)

Ngày 19-12-1946 cuộc kháng chiến toàn quốc bùng nổ, Bác Hồ — Vị lãnh tụ kính yêu của dân tộc Việt Nam đã ra lời kêu gọi non sông (20-12-1946): "... Chúng ta thà hy sinh tất cả chứ nhất định không chịu mất nước, không chịu làm nô lệ" (1).

Sau lời kêu gọi của Bác, ngày 22-12-1946 Trung ương Đảng ra chỉ thị: Toàn dân kháng chiến và khẳng định đây là một cuộc kháng chiến toàn dân, toàn diện, trường kỳ và tự lực cánh sinh.

Nghe theo tiếng gọi của Bác và thực hiện Chỉ thị của Trung ương Đảng, Tỉnh ủy Hà Nam, và huyện Đảng bộ

(1) Hồ Chí Minh: Vì độc lập tự do, vì chủ nghĩa xã hội trang 67 năm 1970.

Kim Bảng⁽¹⁾ đã kịp thời chủ trương chuyển hướng chỉ đạo mọi mặt từ thời bình sang thời chiến.

Ngày 23-12-1946 huyện Đảng bộ và ủy ban hành chính kháng chiến huyện đã triệu tập hội nghị cán bộ toàn huyện tại Đặng Xá (Văn Xá) bàn kế hoạch chuẩn bị kháng chiến.

Chấp hành chủ trương của huyện ủy, đầu tháng 1 năm 1947 Ủy ban hành chính kháng chiến của xã đã triển khai kế hoạch chuẩn bị cho cuộc kháng chiến.

Khắp thôn xóm trong toàn xã Nhật Tân được học tập về đường lối kháng chiến của ta, âm mưu xâm lược của thực dân Pháp. Qua các buổi học tập trên quần chúng đã tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng, đoàn kết nhiệt tình tham gia vào công cuộc kháng chiến.

Trong thời gian này ở địa phương đã tăng cường công tác xây dựng lực lượng vũ trang, ban chỉ huy tự vệ chiến đấu đã được thay thế bằng ban chỉ huy xã đội. Hàng tháng xã đã tập trung du kích tập luyện quân sự, học tập chính trị từ 5 đến 7 ngày. Các thôn đều lập Quỹ bảo trợ du kích do nhân dân ủng hộ. Huyện đã xây dựng làng chiến đấu điển của huyện. Xung quanh làng có lũy tre bao bọc, có hào sâu và nhiều ổ tác chiến cơ động, nhiều hầm trú ẩn tránh bom, đại bác. Trong làng mở thêm nhiều lối đi thông suốt từ xóm này sang xóm khác. Chính từ việc xây dựng làng chiến đấu tốt, cho nên khi địch tràn về cần quét địa phương, quân dân Nhật Tân đã giáng trả chúng những đòn đau đớn.

(1) Tháng 2-1947 Trung ương chỉ đạo thành lập các huyện ủy.

Cùng với việc rào làng kháng chiến, phong trào ủng hộ tre gỗ, nhân tài, vật lực được phát triển khá mạnh. Toàn xã huy động được trên 100 người tham gia đắp ụ ở 2 đầu làng, cắm cọc tre, gỗ, phá cầu đường, đào hố hỏa mai ngăn cản bước tiến của giặc. Đồng thời nhân dân còn triệt để thực hiện: Lệnh tiêu thổ kháng chiến, nhà nào cũng có hầm hào tránh máy bay, nhà nào cũng có hầm hố kiên cố giấu của cải, lương thực.

Chính quyền xã đã quan tâm chăm lo đến đời sống nhân dân, động viên nhân dân tăng gia sản xuất, tận dụng đất hoang hóa, bờ giậu, góc vườn, mương máng cây trồng các cây hoa màu, lương thực. Ngành thủ công của xã vẫn đi vào sản xuất, các khung dệt của các gia đình vẫn hoạt động bình thường.

Phong trào bình dân học vụ phát triển nhanh chóng, hàng trăm người đã được thanh toán nạn mù chữ, công tác văn hóa, giáo dục, vệ sinh, phòng bệnh được chính quyền quan tâm, chú ý. Bước đầu đời sống vật chất tinh thần của nhân dân được ổn định, và có bước cải thiện.

Đầu tháng 3 năm 1947 thực dân Pháp tập trung quân từ Hà Nội qua Hà Nam về giải vây cho quân lính ở Nam Định. Ngày 21-3-1947 địch đổ bộ lên Yên Lệnh (Duy Tiên) và tấn công vào thị xã Phủ Lý. Chúng dừng ở đây 2 ngày rồi chia làm 2 mũi tấn công theo đường 22 về Hà Đông và đường 21 vào Lạc Thủy (Hòa Bình). Đi đến đâu địch cũng gây nhiều tội ác như: càn phá, giết chóc, đốt nhà, cướp của của nhân dân lao động.

Để phối hợp với nhân dân trong huyện, lực lượng vũ trang của xã đã ngày đêm canh gác bảo vệ xóm làng,

phát hiện những phần tử xấu để trấn phản, trừ gian, kịp thời chặn đứng những hành động phá hoại của địch.

Phong trào quyên góp ủng hộ bộ đội được nhân dân tham gia hưởng ứng, ban đỡ đầu bộ đội được thành lập hàng ngày đi vận động nhân dân tiền, gạo, thực phẩm, quần áo, thuốc men gửi cho bộ đội.

Thôn Lưu Xá đã tự nguyện giúp đỡ lương thực, thực phẩm cho đơn vị bộ đội thuộc tiểu đoàn “Ký con” đóng quân ở địa phương trong thời gian 2 ngày. Hàng mấy trăm bộ đội về đây đóng quân đã được bảo đảm an toàn, bí mật, ăn uống no đủ với tình thương yêu triu mến của nhân dân.

Song song với các công tác trên, cấp ủy và chính quyền địa phương đã quan tâm xây dựng lực lượng vũ trang ngày càng lớn mạnh, đáp ứng với yêu cầu của cuộc chiến đấu.

Mỗi thôn trong xã đều có các tiểu đội dân quân tự vệ, toàn xã có một trung đội tự vệ tập trung tại Văn Bối. Trung đội này vừa làm nhiệm vụ tăng gia sản xuất trồng lúa, hoa màu để tự cải thiện cuộc sống, vừa làm nhiệm vụ luyện tập quân sự, tuần tra canh gác. Tích cực thực hiện kế hoạch xây dựng quỹ đảm phụ quốc phòng bằng nhiều hình thức như: Vận động nhân dân lập hũ gạo kháng chiến, ủng hộ tiền, gạo và công quỹ quốc phòng, cho nông dân lấy số ruộng quan điền, phe giáp để tăng nguồn thu. Tổ chức sản xuất tư doanh gạch, vôi, tư doanh hàng lâm sản (bương, tre, luồng, gỗ). Kết quả của phong trào này: lương thực do dân ủng hộ được gần 3 tấn, có gia đình ủng hộ trên 3 tạ thóc.

Đồng thời chính quyền còn vận động nhân dân cho con em lên đường nhập ngũ, chỉ trong một thời gian ngắn địa phương đã động viên được 16 thanh niên tình nguyện lên đường chiến đấu.

3. Quá trình thành lập chi bộ đảng Nhật Tân (8-1947)

Nổi nghiệp cha anh trong thời kỳ tiền khởi nghĩa và những ngày đầu chống Pháp, phong trào cách mạng ở Nhật Tân lại dâng cao. Trước cách mạng tháng 8 năm 1945 Nhật Tân chưa có chi bộ Đảng, nhưng đã có cơ sở cách mạng và phong trào đấu tranh cách mạng của quần chúng, nhiều thanh niên tiên tiến được giác ngộ cách mạng, tham gia cướp chính quyền huyện, tỉnh và xã.

Sau cách mạng tháng 8 năm 1945 được sự giúp đỡ của các đồng chí cán bộ ở trên về xã hoạt động tuyên truyền chủ nghĩa Mác — Lê-nin, mở lớp nghiên cứu chủ nghĩa Mác-xít. Hội nghiên cứu chủ nghĩa Mác — Lê-nin được thành lập đã tổ chức các cuộc nói chuyện rộng rãi về chủ nghĩa Mác và quá trình đấu tranh cách mạng của Đảng, thu hút đông đảo thanh niên tích cực tìm hiểu về Đảng, động viên các tổ chức cứu quốc hoạt động sôi nổi.

Qua quá trình được giáo dục, giác ngộ và được thử thách rèn luyện trong công tác, đợt kết nạp đảng viên mới lần thứ 3 của huyện Kim Bảng (tại chùa Quế Lâm) xã vinh dự được 2 đồng chí kết nạp vào Đảng, vì số lượng đảng viên của 3 xã: xã Nhật Tựu (Nhật Tân trước là một trong những thôn của xã Nhật Tựu), xã Kim Bình, xã Văn Xá chưa đủ số lượng đảng viên, nên Huyện ủy thành lập chi bộ ghép, tháng 10 năm 1946 gồm 5

đồng chí, do đồng chí Trần Văn làm bí thư chi bộ. Sang năm 1947 xã đã phát triển thêm một số đảng viên mới, Huyện ủy quyết định cho thành lập chi bộ riêng. Tháng 8 năm 1947 Nhật Tựu (Nhật Tân ngày nay) tiến hành đại hội thành lập chi bộ đầu tiên của xã, với số lượng 12 đồng chí đảng viên, tại chùa Siêu Nghệ, xã Nhật Tựu.

Đây là bước ngoặt lịch sử của xã và cũng từ đây nhân dân xã Nhật Tân được sự lãnh đạo trực tiếp của chi bộ đảng, các mặt hoạt động sản xuất, chiến đấu và phục vụ chiến đấu được đẩy mạnh.

Sau khi được thành lập chi bộ đã trực tiếp lãnh đạo nhân dân thực hiện tốt nhiệm vụ kháng chiến kiến quốc của Trung ương Đảng và lời kêu gọi của Hồ Chủ tịch chống giặc đói, giặc dốt, giặc ngoại xâm.

Công tác sản xuất nông nghiệp và thủ công nghiệp được cấp ủy quan tâm chú ý. Chi bộ còn lãnh đạo nhân dân thực hiện triệt để sắc lệnh giảm tô, giảm tức của chính phủ, đồng thời có những biện pháp cụ thể thiết thực buộc bọn địa chủ phải thực hiện giảm tô cho tá điền, tịch thu ruộng quan điền, phe giáp chia cho nông dân cày cấy. Các hủ tục phong kiến lạc hậu như ma chay, cưới xin ăn uống tốn kém được chính quyền vận động giáo dục nhân dân nên các tục lệ cũ đã được xóa bỏ.

Các hội cứu quốc hoạt động mạnh, các tổ chức thanh niên, phụ nữ cứu quốc làm nòng cốt trong các phong trào sản xuất, chiến đấu và phục vụ chiến đấu.

Hội cứu binh cứu quốc đã vận động được 5 người binh sỹ rời bỏ hàng ngũ địch trở về với nhân dân. Hội công đoàn cứu quốc đã vận động nhân dân phát triển nghề thủ

công, từ chỗ có 5-6 khung dệt trong 2 năm 1947 — 1948 đã lên đến gần 40 khung dệt vải.

Công tác Đảng được củng cố và phát triển tốt, từ 12 đồng chí đảng viên đến đầu năm 1950 đã phát triển được 20 đồng chí, các thôn trong xã đều có các tổ đảng làm hạt nhân lãnh đạo phong trào cách mạng.

III — CÙNG CỐ CHÍNH QUYỀN CÁCH MẠNG, CHỐNG ĐỊCH CÀN QUÉT GÓP PHẦN CÙNG CẢ NƯỚC ĐÁNH THẮNG ĐẾ QUỐC PHÁP GIẢI PHÓNG QUÊ HƯƠNG (5-1950 ĐẾN 7-1954)

Thực hiện âm mưu chiếm đóng đồng bằng Bắc bộ ngày 20-5-1950 địch mở đợt hành quân đánh chiếm Hà Nam, cùng ngày hôm đó địch tấn công ồ ạt vào Kim Bảng. Từ Hà Đông xuống chợ Dầu (Tượng Lĩnh) và từ cầu Rê vào Nhật Tựu, đến chợ Dầu địch bị 1 đơn vị của Trung đoàn 66 chặn đánh buộc chúng phải cầm cự suốt 1 ngày để chờ tiếp viện. Ngày 21-5-1950 được quân tiếp viện, địch chia làm hai mũi:

+ Mũi 1: Từ chợ Dầu theo đường 22 xuống Ngọc Sơn rồi đóng quân tại chợ Quế.

+ Mũi 2: Từ chợ Dầu theo đường 60, qua chợ Đại phối hợp với toàn quân ở Nhật Tựu theo đường sông cũ qua Nhật Tân, Văn Xá, Kim Bình xuống Phù Vân, đóng tại đình Văn Chu (1).

Như vậy chỉ trong vài ngày, địch đã rải được quân bao vây 11 xã bên tả ngạn sông Đáy và cuối tháng 5 địch đã

(1) Theo tư liệu lịch sử huyện Đảng bộ Kim Bảng tập I, trang 28.

đóng được 6 đồn bốt ở Kim Bảng ⁽¹⁾. Nhật Tân đã nằm lọt trong vòng kiểm tỏa của địch. Đóng được đồn bốt, giải được quân chúng bắt đầu thực hiện âm mưu bình định, tập trung phá cơ sở kháng chiến, phá kinh tế của ta, lập nguy quyền tay sai cho chúng.

Ở địa phương ngay từ lúc địch hành quân, được sự lãnh đạo của chi bộ, lực lượng tự vệ của xã đã phối hợp với các xã bạn dùng chông mìn đánh tiêu hao, chặn bước tiến của địch.

Ngày 23-5-1950 tại Văn Bối, du kích đã đánh mìn trên đường sông cù, diệt 5 tên lính da trắng và nguy binh. Địch bị thua đau chúng hoảng sợ bỏ chạy về bốt Nhật Tựu. Chi bộ đã kịp thời vạch kế hoạch tác chiến đánh địch. Các lực lượng tự vệ các thôn tập trung đóng chốt tại Văn Bối, thay phiên nhau tuần tra canh gác cẩn mật. Luôn luôn theo dõi sát tình hình của địch, đề phòng bọn phản động các thôn góc đầu dậy phản lại cách mạng.

Sau một thời gian ngăn địch tập trung tăng cường lực lượng củng cố xây bốt Nhật Tựu, cần quét triệt hại làng mạc, của cải của nhân dân. Chúng biến vùng này trở thành vành đai trắng để dễ bề kiểm soát.

Mặc dù địch o ép cướp phá nhiều, cán bộ đảng viên trung kiên vẫn tiếp tục ở lại bám đất, bám dân trực tiếp lãnh đạo lực lượng dân quân du kích đào hầm, đắp ụ, đánh chông gài mìn tiêu diệt địch. Tuy vậy, do khó khăn

(1) Địch đóng 6 đồn bốt ở: Chùa Ông, Cát Nguyên, Nhật Tựu, Hôi Trung, Quế, Văn Chu và một đồn ở Đình Xá (Ngọc Sơn).

ác liệt, do không chịu đựng gian khổ, hy sinh một số cán bộ đảng viên ngay từ lúc giặc mới về đã chạy sang vùng tự do. Một số ham sống sợ chết đã đầu hàng, đầu thú, thậm chí phản bội theo giặc, chống phá lại cách mạng.

Xây dựng cơ sở, phá tề trừ gian, diệt ác ôn:

Sau một tuần địch chiếm đóng Nhật Tựu, chúng tiến hành xây dựng bộ máy ngụy quyền ở các thôn trong xã. Thôn Lưu Xá (Nhật Tân) chúng thành lập 2 ban xã ủy: Ở thôn trong do 2 tên Nguyễn Phương Bắc làm chánh hương dũng và tên Nguyễn Như Huy làm xã ủy; ở thôn ngoài do tên Vũ Văn Vân làm xã ủy và tên Nguyễn Văn Tỷ làm trưởng đoàn hương dũng.

Hoạt động của hai ban xã ủy này dưới sự chỉ huy điều khiển của tên Nguyễn Văn Lục (trùm quốc dân Đảng ở Lưu Xá). Tất cả bọn này do địch lập nên chủ yếu là những tên ác ôn, địa chủ cường hào, lý dịch trong thôn.

Sau khi lập xong các ban xã ủy, chúng tổ chức đội hương dũng. Bọn này thường xuyên truy tìm, bắt bớ cán bộ đảng viên, cướp của giết người, thậm chí chúng còn bắt cả bộ đội nộp cho giặc (1).

Để gây được cơ sở hoạt động của ta trong vùng địch tạm chiếm chi bộ đã có chủ trương:

— Toàn xã chọn thôn Lưu Xá để làm địa bàn hoạt động.

(1) Bọn tề thôn Lưu Xá bắt 1 cán bộ quân đội cúng nộp cho bốt Nhật Tựu, sau đồng chí đó bị địch giết chết.

— Tìm mọi cách diệt những tên tề ác ôn, chủ yếu là cha con chú cháu: Nguyễn Phương Bắc.

— Chọn các gia đình cơ sở quần chúng cách mạng làm cơ sở cho ta.

Thực hiện chủ trương của chi bộ, lực lượng dân quân du kích tự vệ chiến đấu trong xã đã theo dõi bám sát hoạt động của tên Căn. Dựa vào thời cơ thuận lợi, khi tên này đi lên liên lạc với bố Nhật Tựu, ta đã bố trí bắt và giết chết Nguyễn Phương Căn tại miếu Bà Hai. Sau vụ ta giết tên Căn bọn tề ngụy ở xã hoảng sợ, chúng đi vào hoạt động có tính chất cầm chừng cho địch.

Công tác gây dựng cơ sở bước đầu gặp khó khăn, chi bộ đã cử một số đồng chí đảng viên sang Chi Nè — Đảng Nội — Cốc để vận động một số cán bộ, đảng viên chạy ra vùng tự do về quê hoạt động. Đồng thời ta quan hệ với các chi bộ Văn Xá, Khả Phong, đề nghị các chi bộ bạn giúp đỡ Nhật Tựu về kinh phí và cơ sở hoạt động. Từ đó cán bộ của ta ban ngày ở Văn Xá, đêm đêm trở về địa phương hoạt động gây cơ sở. Qua 3 tháng chúng ta đã gây được một số cơ sở cách mạng vững vàng. Tháng 8 năm 1950 ta đã thành lập củng cố được một đội du kích, các đoàn thể quần chúng bắt đầu hoạt động có nề nếp, nhân dân tin tưởng trở về quê hương vừa sản xuất, vừa đánh giặc ngày càng đông.

Tháng 9 năm 1950 quân ta mở chiến dịch Biên giới, phối hợp với chiến trường chính, ngày 1-9-1950 trận phá tề đầu tiên ở địa phương giành thắng lợi rực rỡ.

Khoảng 2 giờ sáng ngày 1-9-1950 nhân dân trong làng say sưa giấc ngủ ngon, ở hai đầu làng và điểm Vườn Lai,

ta bố trí lực lượng bộ đội địa phương và dân quân du kích xả phục sẵn các vị trí chúng thường hay đi tuần tra. Bọn tổng dưng canh tuần đang đi lại nghênh ngang kiểm tra, đề phòng lực lượng của đối phương, bất ngờ các lực lượng của du kích áp sát, chia súng bắt bọn này hạ vũ khí đầu hàng. Bọn chúng rơi vào thế: “Tiến thoái lưỡng nan”, bị động hoàn toàn, tất cả đều khiếp sợ phải qui hàng. Du kích nhanh chóng tóm gọn từng tên và bắt chúng đứng im tại chỗ.

Sau khi bắt được toàn bộ bọn tuần dưng, ta bố trí làm 3 mũi tiến công, mũi thứ nhất phục kích tại Thổ Kỳ, mũi thứ hai ta bố trí ở đầu làng thôn Nội, mũi thứ ba ở điểm Vườn Lai. Đúng như kế hoạch đã qui định lực lượng của ta đồng loạt nổ súng, xông lên, tiến công thẳng vào trong các thôn xóm bắt bọn tề ngụy và tổng dưng.

Bọn tề dưng thấy tiếng súng của ta, chúng hết hoảng bỏ chạy tán loạn thoát thân. Một số tên nhảy xuống ao bèo, một số khác chui rúc vào bụi rậm hòng tẩu thoát, số khác chui vào bụi lúa, gầm giường. Được sự giúp đỡ của nhân dân anh em bộ đội, du kích đã nhanh chóng truy tìm, tóm gọn hầu hết bọn xă ủy, vũ dưng của 2 thôn Lưu Xá (Nhật Tân), trong đó có tên Nguyễn Văn Lục trùm phản động có nhiều tội ác. Sau đó lực lượng vũ trang đã giải chúng ra đình tuyên án tử hình tên Nguyễn Văn Lục, còn lại bắt đi cải tạo.

Trận đầu tiên phá tề giành thắng lợi, ta thu được 19 khẩu súng trường, toàn bộ vũ khí trang bị của bọn tề. Tất cả bọn tề ngụy ở hai thôn bị tóm gọn.

Chiến thắng phá tề đầu tiên của quân và dân Nhật Tân đã làm nức lòng nhân dân trong xã. Quần chúng càng tin tưởng phấn khởi vào cách mạng, bọn tề ngụy các thôn khác hoang mang hoảng sợ, dao động đến cực điểm.

Sau trận phá tề một thời gian bọn địch trên bốt Nhật Tựu lại thúc ép lập lại tề ở Lưu Xá, nhưng lúc này chúng đã hoạt động có tính chất cầm chừng, vừa hoạt động cho địch, vừa phải chấp hành chính sách của ta.

Lực lượng du kích phát triển khá mạnh, ta vừa đánh chông mìn, cạm bẫy, vừa tiêu diệt ác ôn, buộc địch phải co cụm lại. Chúng lập đồn tổng dưng ở Văn Bối. Ngày 1-1-1951 ta tiếp tục đánh địch tại đồn tổng dưng Văn Bối. Phối hợp bộ đội chủ lực, bộ đội địa phương và dân quân du kích trong xã, ta đã diệt và bắt sống một số tên ác ôn, thu 30 khẩu súng (1).

Địch càng hoang mang lúng túng trước sự thất bại nặng nề của chúng, để cứu vãn tình thế bọn giặc ở bốt Nhật Tựu đã bắt dân ở hai thôn Lưu Xá phải bồi thường thiệt hại về vũ khí của chúng (2).

Nắm được âm mưu của địch chi bộ đã vận động nhân dân làm đơn lấy chữ ký đấu tranh công khai với địch, buộc chúng phải từ bỏ việc bắt dân đèn vũ khí để phản dân, hại nước.

Sang tháng 3 năm 1951 nhân dịp làng tổ chức văn nghệ ở đình Lưu Xá, ta bố trí lực lượng vây bắt và tiêu

(1) Trận phá tổng dưng ta bị hy sinh 1 đồng chí: Nguyễn Văn Dũng — Du kích xã.

(2) Địch bắt dân phải bồi thường mỗi khẩu súng là: 300đ (tiền Đồng Dương) bọn xã ủy đã bỏ vào đầu dân phải chịu.

diệt một số tên ác ôn, chỉ điểm. Kết quả ta đã giết được tên Nguyễn Văn Nghĩa có nhiều nợ máu với nhân dân.

Thực hiện nghị quyết của Tỉnh ủy, từ 19-5 đến 30-5-1951 tranh thủ thời cơ thuận lợi, lực lượng vũ trang của ta tăng cường đánh địch. Địch ở các bốt co lại không dám sục sạo càn quét, bọn tề vũ trang Văn Bối, Lưu Xá, Nông Vụ... hoảng sợ chạy lên bốt Nhật Tựu. Ngày 14-8-1951 lực lượng vũ trang trong xã đã phá tổng dưng Văn Bối.

Vào lúc 1 giờ sáng ngày 14-8-1951 một đêm trăng mùa thu vàng vạc, một đơn vị bộ đội cùng với lực lượng du kích xã đã bí mật xuất phát từ miếu Voi Phục (Văn Xá) hành quân cấp tốc qua Điền Xá sang Thọ Lão (Hoàng Tây). Đến vị trí qui định quân ta dùng thuyền ván, thuyền nan đi dọc sông Nhuệ, đến đoạn sông sau làng Văn Bối ta đã nhanh chóng khẩn trương, bí mật đổ bộ lên bờ, triển khai ngay đội hình chiến đấu. Ta bố trí lực lượng tiến công gồm: 2 mũi tiến thẳng vào 2 đầu làng Văn Bối đề phòng địch rút chạy và sẵn sàng đánh địch ở vị trí Nhật Tựu đến tiếp ứng; Còn 2 mũi khác tiến vào khu vực đình và miếu Văn Bối. Đúng giờ hiệp đồng ta phát hỏa ống đầu, cả khu vực đình Văn Bối sáng rực, bọn địch đang nhậu nhẹt đập phá say khướt bị ta tấn công bất ngờ, chúng hoảng sợ không một tên nào dám chống cự lại, chúng dẫm đạp lên nhau chạy tán loạn. Thừa thắng xông lên các mũi tiến công của ta khép chặt vòng vây, hai tên xã ủy bị ta tiêu diệt tại chỗ, số còn lại bị bắt sống, ta thu toàn bộ vũ khí trang bị của chúng.

Sau chiến thắng phá tổng dưng năm 1951, lực lượng vũ trang của xã ngày càng mạnh, dưới sự lãnh đạo của

chi bộ, du kích đã bí mật, bất ngờ vào thẳng từng nhà những tên xã ủy ở Văn Bối, Siêu Nghệ, Nhật Tựu bắt đưa chúng sang vùng tự do để đi cải tạo.

Từ đấy các thôn trong xã cơ bản đã phá được bọn tề ngụy phản cách mạng, ta làm chủ ở 3 thôn Lưu Xá, Siêu Nghệ, Văn Bối và tiến hành vây hãm tiêu hao sinh lực địch ở bốt Nhật Tựu. Bọn địch ở bốt Nhật Tựu không dám tự do đi cướp phá, quấy nhiễu nhân dân như trước nữa.

Từ tháng 6 năm 1951 chính quyền xã đã đứng ra làm việc công khai, cấp giấy tờ cho nhân dân đi lại sang vùng tự do và giải quyết những công việc hàng ngày trong xã.

Trong hai năm, kể từ khi địch tạm chiếm quê hương từ năm 1950 đến hết năm 1951, dưới sự lãnh đạo của chi bộ Đảng, quân và dân Nhật Tân đã giáng trả những đòn địch đáng vào kẻ thù, nhân dân càng đánh giặc, càng tin tưởng vào sức mình, vào cách mạng. Các phong trào sản xuất, chăm lo đời sống cũng được phát triển.

Tuy vậy chúng ta vẫn còn mắc một số khuyết điểm nhất là trong công tác xây dựng chi bộ Đảng như: chưa chú ý đúng mức đến việc phát triển bồi dưỡng, giáo dục cán bộ đảng viên, còn nặng về phát triển số lượng, ít chú ý đến chất lượng, nên khi trực tiếp chiến đấu với quân thù không ít đảng viên đã sợ chết, cầu an hưởng lạc, bỏ đất, bỏ dân chạy dài, có những tên đã phản bội theo giặc.

Trong công tác phá tề trừ gian còn nặng về dùng lực lượng quân sự, chưa phát động tổng lực chiến tranh nhân dân, nên kết quả hạn chế.

2. Mở rộng và bảo vệ khu du kích, phá âm mưu địch “lấy chiến tranh nuôi chiến tranh, dùng người việt trị người việt” góp phần cùng quân dân cả nước giải phóng quê hương (1952 — 1954)

Cuối năm 1951 địch tấn công ra vùng tự do của ta ở Hòa Bình, âm mưu cắt đứt liên lạc của ta giữa Việt Bắc với liên khu 3 và 4. Đứng trước tình hình đó Trung ương Đảng quyết định mở chiến dịch Hòa Bình, nhằm tiêu diệt sinh lực địch.

Phối hợp với chiến trường chính, Huyện ủy chủ trương: “Đẩy mạnh chiến tranh du kích, thu hẹp phạm vi chiếm đóng của địch, bao vây chặt vị trí, diệt tề vũ trang, phát động phong trào đòi chõng con, chống địch bắt lính.

Thực hiện chủ trương của huyện ủy, ở xã bọn ngụy quyền tay sai ở các thôn đã tan rã hầu hết. Cơ sở du kích phát triển khá mạnh, chi bộ được củng cố, các đảng viên ở vùng tự do trở về hoạt động ngày càng đông. Trước thắng lợi của lực lượng vũ trang nhân dân thực sự tin tưởng vào đường lối kháng chiến của ta. Nhân dân các thôn nhất là Lưu Xá trở về quê hương ngày càng nhiều.

Đầu năm 1952 lực lượng du kích đã phối hợp với lực lượng bộ đội tiếp tục truy quét bọn tề vũ trang, tập trung ở đồn tổng dũng (Văn Bối) bắt được một số tên ngụy quyền đưa sang vùng tự do cải tạo. Từ cuối năm 1952 cả 3 thôn: Lưu Xá, Siêu Nghệ, Văn Bối, nhất là thôn Lưu Xá đã trở thành khu du kích vững vàng. Một bộ phận của cơ quan huyện đã về tại Lưu Xá làm việc.

Ủy ban kháng chiến hành chính và chi bộ đã có kế hoạch phát động nhân dân đẩy mạnh chiến tranh du kích, chống địch càn quét giữ vững và mở rộng khu du kích tiếp tục bao vây địch ở bốt Nhật Tựu. Song song với việc bao vây địch ta còn tổ chức lực lượng nhân dân cùng với dân quân du kích phá đường giao thông, nhất là đường thông Cù từ Nhật Tựu về Lưu Xá, cắt đứt nhiều đoạn, nhất là đoạn cầu Kênh và ao Vối. Có lúc ta và địch tranh chấp nhau quyết liệt, ta phá địch lại bắt nhân dân đắp, ta lại phá, cuối cùng chúng phải cay cú chịu thua. Ngoài ra ta còn đánh chông mìn, gài cạm bẫy ở các đường trong xã làm cho nhiều tên địch bị mắc bẫy trong các cuộc hành quân của chúng.

Tháng 5 năm 1952 ở bốt Nhật Tựu địch tổ chức cuộc tấn công về Lưu Xá để hòng cướp lương thực, thực phẩm, bắt dân đi phu, đi lính, nhằm phá hoại kinh tế của ta, chi bộ kịp thời phát hiện âm mưu của địch nên đã có kế hoạch bố trí lực lượng cùng nhân dân các thôn trong xã mưu trí, dũng cảm đấu tranh với địch. Ngày 5-5-1952 tầm từ 8 giờ sáng địch từ bốt Nhật Tựu hành quân càn quét Lưu Xá. Trên các cánh đồng nhân dân đang tập nập tay liềm, tay gánh thu hoạch lúa chiêm, chúng chủ động, bất ngờ ập tới bắt toàn bộ những người dân vô tội. Để đối phó lại với địch và cứu nhân dân thoát khỏi tay giặc các tổ du kích đã nổ súng và ném lựu đạn vào đội hình của chúng. Cuộc chiến đấu diễn ra trong vòng 2 tiếng đồng hồ, địch có ưu thế đông về số lượng, được trang bị nhiều vũ khí, còn bên ta chỉ vài tổ du kích với mấy tay súng, nhưng chúng ta vẫn kiên cường, quyết chiến đấu với giặc, đã bắn một số tên giặc bị thương. Cuối cùng chúng phải

hoảng loạn rút chạy. Ta đã cứu được hơn 100 người không bị địch bắt, nhưng sau đó chúng cũng bắt được một số đồng bào ta đưa lên bốt.

Dưới sự lãnh đạo của chi bộ, ta đã vận động quần chúng nhân dân đồng thời bố trí cho các gia đình có người bị địch bắt làm đơn, bông bế con lên bốt, đòi chúng phải thả chỒNG con mình. Với hình thức đấu tranh hợp pháp đó địch đã phải chịu nhượng bộ thả toàn bộ số dân bị chúng bắt trở về quê hương sản xuất.

Đầu năm 1953 bọn địch tổ chức 1 tiểu đoàn quân gồm: lính Âu Phi, lính ngự, mở cuộc tấn công càn quét về Lưu Xá, nhằm tiêu diệt lực lượng du kích, vơ vét của cải, tài sản của nhân dân.

Để yểm hộ cho cuộc càn quét này, chúng đã cho pháo ở bốt Nhật Tựu bắn về Lưu Xá hàng tiếng đồng hồ. Dứt tiếng pháo cả tiểu đoàn của địch do tên Quý chỉ huy ò ạt tấn công vào làng. Ta bố trí phục kích sẵn 2 phía đầu làng và xung quanh làng bắn trả quyết liệt. Địch tạm rút ra ngoài lại gọi pháo tiếp tục bắn phá, sau đó chúng lại tiếp tục mở cuộc tấn công lần thứ 2 ò ạt vào làng. Biết được âm mưu của chúng ta bố trí lực lượng du kích phục sẵn ở các lối đi. Đúng như nhận định địch mò vào càn phá lần này đã vấp phải sức kháng cự của lực lượng du kích ta. Các ngõ xóm lựu đạn tung tới tấp, các ụ chiến đấu lưu động tiếp tục nhả đạn, bọn địch nhiều tên bị thương, nhiều tên bị mắc bẫy, chúng phải vội vã tháo lui về bốt.

Cùng với việc lãnh đạo lực lượng vũ trang, chống địch càn quét, chi bộ đã tiến hành chính huấn cán bộ, đảng

viên. Qua cuộc chỉnh huấn này đảng viên đã nhận thức thêm về lập trường giai cấp và những biểu hiện hữu khuynh về việc chấp hành thuế nông nghiệp. Đây là cuộc vận động, học tập, tự phê bình tập trung nhất, rộng lớn nhất của đảng viên.

Sau cuộc chỉnh huấn đảng viên năm 1953 chi bộ đã được củng cố về mọi mặt, các đoàn thể quần chúng như: thanh niên, phụ nữ, nông dân đi vào hoạt động mạnh, lực lượng du kích được cấp ủy quan tâm, chú ý phát triển nhanh về số lượng và có chất lượng cao trong chiến đấu.

Đông xuân năm 1953 — 1954 ta giành được thắng lợi liên tiếp trên các chiến trường, ở Hà Nam ta uy hiếp, vây hãm các vị trí địch. Địch lúc này bị động phải thêm quân cơ động để đối phó.

Ở bốt Nhật Tựu trong thời gian này chúng chủ yếu co cụm, bảo vệ và thay đổi chiến thuật càn quét bằng cơ giới, có phi pháo yểm trợ.

Ngày 11-10-1953 địch huy động một Dem-cát lính mở trận càn về Lưu Xá (Nhật Tân).

Lúc này đang mùa thu hoạch lúa, trên các ngã đường từ ngoài làng đến các ngõ xóm, bà con rộn ràng kịu kịt quẩy lúa trên vai. Bỗng từ phía Nhật Tựu, làng loạt đại bác của địch bắn về, chúng bắn liên tục hết loạt đạn này đến loạt đạn khác. Không khí đang tươi vui nhộn nhịp bỗng chốc trong làng, ngoài đồng khói đen bốc mù mịt, nhà cửa đổ nát tiêu điều, cây cối xác xơ tàn phá.

Sau các đợt oanh kích bằng pháo tiếng động cơ xe cóc từ phía Nhật Tựu gầm rú lồng lộn tiến về hai phía, phía đầu làng và cuối làng. Mũi thứ nhất chúng tiến về phía đầu làng

bắn phá yểm trợ cho mũi thứ 2 tập hậu ở phía cuối làng, 2 mũi tiến sâu vào giữa làng trà đi sát lại cây cối, nhà cửa đổ ngổn ngang, vừa hành quân chúng vừa bắn phá xung quanh làng và bắt một số dân lên xe cóc chở đi.

Tiếp sau các đợt bắn phá và xe các cây cối là tiểu đoàn bộ binh Âu Phi lùng sục và tiến công vào làng càn quét.

Nắm được ý đồ của địch, ta bố trí lực lượng du kích phục sẵn 2 phía đầu làng và cuối làng chờ địch lọt vào đội hình chiến đấu của ta. Du kích nổ súng, ném lựu đạn chống trả quyết liệt. Địch bị tấn công bất ngờ, lúc đầu chúng bị bật khỏi làng, rút ra phía đồng và đường thông cù, gọi pháo ở chốt Nhật Tựu nã về yểm trợ cho tiểu đoàn bộ binh.

Sau một đợt pháo bắn phá dữ dội vào làng, địch lại hò hét thúc nhau tiến vào làng.

Do tương quan lực lượng giữa ta và địch không cân sức, chúng ta vừa chiến đấu vừa rút để bảo toàn lực lượng. Địch đã vào được làng, với tinh thần sẵn sàng chiến đấu hy sinh tất cả chứ không chịu để địch bắt, các tổ du kích của ta rút xuống hầm bí mật, sẵn sàng chiến đấu.

Địch khi tiến được vào làng chúng vừa bắn phá, vừa lùng sục đào bới, một số hầm bí mật của ta bị chúng bật nắp, nhưng lực lượng du kích của ta vẫn chiến đấu kiên cường, vừa ném lựu đạn, vừa nổ súng truy kích chúng, vừa rút về vị trí an toàn⁽¹⁾. Bị cay cú chúng quay ra đốt nhà, phá phách tài sản, bắt bố tra tấn nhân dân.

Trong thời gian từ cuối năm 1953, đầu năm 1954 được sự chỉ đạo của chi bộ, chính quyền địa phương, chúng ta không những chỉ chú ý đánh địch về quân sự mà còn đánh địch trên mặt trận kinh tế, chính trị, binh vận,

(1) Trận này địch bị thương nhiều tên, ta bị mất 3 khẩu súng trường và một số tài liệu, 18 du kích bị bắt.

văn hóa, tư tưởng. Vừa đánh địch chúng ta vừa vận động nhân dân tranh thủ thu hoạch mùa màng, tích cực tham gia sản xuất, công tác binh vận được tiến hành thường xuyên, nhiều lần, nhiều đợt, chúng ta tổ chức rải truyền đơn, gọi loa phát thanh tuyên truyền kêu gọi anh em binh lính quay súng phản chiến trở về với nhân dân, nhiều câu ca dao, bài hát, bài thơ được quần chúng sáng tác kêu gọi binh lính trở về với gia đình, vợ con, hàng xóm.

Kết quả trong thời gian này ta đã vận động được 20 binh sỹ ngưng phản chiến, lập công trở về quê hương.

Các tổ chức quần chúng phát triển mạnh, nhất là tổ chức thanh niên, phụ nữ hăng hái tham gia các công tác xã hội. Thanh niên nam nữ đã động viên nhau bằng lời ca, tiếng hát, xung phong đi bộ đội, giết giặc lập công.

Tòng quân anh cứ đi đi

Cửa nhà em liệu lo gì vợ con

Cốt sao súng nổ cho giòn

Nhà còn, ắt hẳn nước còn anh ơi.

Bên cạnh các công tác trên chúng ta còn vận động nhân dân phát huy tinh thần tương trợ, giúp đỡ lẫn nhau trong sản xuất và đời sống. Đặc biệt sau trận ném bom của địch tháng 2 năm 1952 toàn xã bị 55 người chết, hơn 100 nóc nhà bị tàn phá, nhiều người bị thương. Các lực lượng tự vệ, du kích và quần chúng nhân dân tổ chức thu dọn, cứu chữa người bị thương, dành dụm từng bát gạo, củ khoai, nhường cơm xẻ áo, giúp đỡ những gia đình bị nạn. Tình hình sản xuất ở địa phương vẫn đảm bảo. Do đó từ năm 1952 đến năm 1954 năm nào cũng hoàn

thành thuế nông nghiệp và bước đầu đã thu được thuế công thương nghiệp.

Các đợt huy động dân công đi phục vụ chiến đấu ở trong tỉnh và ngoài tiền tuyến, nhất là đợt dân công đi phục vụ chiến dịch Điện Biên Phủ, xã Nhật Tân không những đủ về người đóng góp mà hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ trở về.

Tháng 5 năm 1954 thực dân Pháp bị thất bại hoàn toàn ở chiến trường Điện Biên Phủ, buộc phải họp hội nghị ở Giơ-ne-vơ. Bọn địch ở Hà Nam hoang mang, dao động, buộc chúng phải rút 10 vị trí trong số 17 vị trí bị ta vây hãm. Ngày 3-7-1954 địch tháo chạy khỏi bốt Nhật Tựu. Từ đây nhân dân Nhật Tân nói riêng và nhân dân Kim Bảng nói chung hoàn toàn giải phóng.

9 năm kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược (1946 — 1954) là cả một chặng đường gay go, quyết liệt, dưới sự lãnh đạo của Đảng chúng ta đã bảo vệ được thành quả cách mạng tháng 8 năm 1945, chống thực dân Pháp xâm lược, giành nhiều thắng lợi vẻ vang.

Những thắng lợi mà Đảng bộ và nhân dân xã ta giành được trong những năm kháng chiến chống Pháp trước hết là do chi bộ đảng xã Nhật Tân đã nghiêm chỉnh chấp hành và vận dụng đúng đắn đường lối, nhiệm vụ chính trị, các chủ trương chính sách của Đảng và chỉ thị, nghị quyết của Tỉnh ủy Hà Nam, huyện ủy Kim Bảng vào hoàn cảnh cụ thể ở địa phương, nên chúng ta đã tiến hành 3 đợt phá tề, nhiều đợt diệt ác ôn, bắt nhiều nguy quyền tay sai đưa đi cải tạo, thu 39 súng, nhiều lựu đạn

và các vũ khí trang bị của địch, 10 lần chống địch càn quét, diệt trên 10 tên địch, trong đó có cả lính Âu Phi và làm bị thương nhiều tên khác.

Trong điều kiện khó khăn, gian khổ ác liệt chi bộ đã chủ động sáng tạo, dùng nhiều hình thức đấu tranh cả quân sự, chính trị, binh vận thắng lợi. Đồng thời biết sử dụng sức mạnh tổng hợp của chiến tranh nhân dân, cán bộ đảng viên bám đất bám dân, sống trong tình thương yêu đùm bọc của nhân dân, động viên được các tổ chức quần chúng và toàn dân tham gia đánh giặc.

Trong suốt quá trình đấu tranh cách mạng đầy gian khổ hy sinh, từ thời kỳ tiền khởi nghĩa đến cách mạng tháng 8 và nhất là trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp, chi bộ đã xây dựng giáo dục, rèn luyện được một đội ngũ cán bộ, đảng viên kiên cường, bất khuất trung thành vì Đảng, vì dân. Từ 12 đồng chí đảng viên năm 1947 đến kết thúc cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp, chúng ta đã phát triển được 28 đảng viên.

Trong quá trình đó vinh dự tự hào cho đảng bộ và nhân dân trong xã, chúng ta được đón các đồng chí lãnh đạo Đảng, Nhà nước như: Hoàng Quốc Việt, Trần Quyết, Trần Huy Liệu, Trần Tử Bình, Phạm Minh Hạc... về quê hương hoạt động cách mạng, các đồng chí được bảo vệ an toàn, sống trong tình thương yêu đùm bọc của nhân dân.

Phát huy những thắng lợi trong thời kỳ đấu tranh cách mạng Đảng bộ và nhân dân Nhật Tân bước vào một cuộc chiến đấu mới: Cuộc chiến đấu xây dựng chủ nghĩa xã hội và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa.